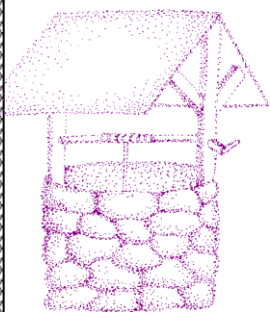

דמשק אליעזר

יו"ל ע"י וועד להוצאת כתבי ר' אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א

בן מוה"ר רבי יצחק נפתלי קנאפפלער זצ"ל, אבדק"ק טשילע יצ"ו, ומח"ס "קני המנורה"

ונכד הגה"צ ר' רפאל אהרן קנאפפלער זצוק"ל הי"ד, אבדק"ק טיניע, ומח"ס "מנורת אהרן"

גליון בדברי תורה ובהלכה ואגדה, פנינים יקרים לכבוד שבת קודש וכו' ובדברים העומדים ברומו של עולם

• עש"ק פרשת ויחי, י"ז טבת תשפ"א לפ"ק - שנה ח' גליון ט' (קנ"ה) •

תוכן הענינים:

עמוד ב'-ג': בביאור דברי רש"י ז"ל בפרשתן (ומקורו בפסחים נו):

"ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה"

עמוד ג'-ח': כמה שאלות בענינים שונים:

- א. למה נתבטל המנהג לנשק ידי האם בליל שב"ק.
- ב. כמה שאלות במי ששכח להזכיר מעין המאורע בר"ח.
- ג. המקור שאצל זכר כותבים ז"ל ואצל נקבה כותבים ע"ה.
- ד. בענין אמירת ה"קדיש דרבנן" שאחר אין כאלקינו בשב"ק.
- ה. כמה שמצינו לצדיקים וקדושים שעשו שליח ב"מצוה שבגופו".

עמוד ט': תשובות לשאלות הרב יעקב אהרן סקוצילס שליט"א.

עמוד י'-י"א: הערה לגליון דמשק אליעזר – ראש השנה תשפ"א.

עמוד י"ב: הערות לגליון דמשק אליעזר – חנוכה תשפ"א.

~~~ הערות והארות מתקבלות בחיבה ~~~

RABBI ALEXANDER KNOPFLER • 1564 - 48 STREET • BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755-4864 • FAX: (718) 437-3388 • Email: 7554864@gmail.com

מה שאמרתי בליל מוצש"ק וישב תשפ"א בסעודת מלוה מלכה [ליל ג' דחנוכה] במסיבת חנוכה לבני משפחתי [עם קצת הוספות בעת הכתיבה]

בפרשתן נאמר (בראשית לו, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, ופירש"י (כפסוק ב) ועוד נדרש בו וישב ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, ע"כ. והנה מקשים העולם, דלכאורה יש להבין מעמו של יעקב אבינו שביקש לישב בשלוה, וכי לא ידע דהאי עלמא כבי הילולא דמיא, ולמה רצה לישב בשלוה, וכי רצה לילך לקעמפ שלוה. וגם קשה לאידך קשה, למה באמת אין הקב"ה רוצה שבני ישראל ישבו במנוחה ובשלוה השקט וכמח.

אלא יש ליישב בהקדם קושיא אחרת, עה"פ (בראשית מט, א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים וגו', ופירש"י ז"ל ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכונה, וכבר הקשו קמאי דידוע מאמר העולם "דער וואס ווייסט זאגט נישט, און ווער ס'זאגט ווייסט נישט", וא"כ איך שייך לומר שיעקב אבינו ע"ה ידע את זמן קץ הגאולה, וגם ביקש לגלותו.

וכבר אמרתי לפרש בזה (בפרשת וישב תשע"א) עפ"י מה דמצינו בגמ' גבי דוד המלך ע"ה (שבת דף ל') כשרצה לדעת קיצו ומדת ימיו, כמ"ש (תהלים ל"ט, ה) הודיעני ה' קצו ומדת ימי מה היא וכו', אמר לו הקב"ה גזירה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם וכו', ולא גילה לו כי אם זאת שימות בשבת וכו' עיי"ש כל הענין. ועפ"י חזו"ן שהקב"ה מודיע במקצת זמן הקץ אך לא כולו, ולפי"ז אולי יש לומר דבאמת גם יעקב אבינו ע"ה לא היה ידע זמן הקץ בדיוק, רק שבוא יבוא באלף הששי, ושפיר היה בבחינה זו שידע את הקץ, וביחד עם זה ה' ביכלתו לגלות את אשר ידע, אמנם הבורא ית"ש ברוב רחמיו וחסדיו לא רצה שיעקב אבינו יגלה גם זה, רק שזמן הגאולה יהי זמנו חתום וסתום שלא ידע שום נברא, דיתכן שאם היו יודעים כמה יתארך הגלות החושך והמר, היו בני ישראל חלילה נופלים ביאוש רח"ל, ולכן כשביקש יעקב לגלות את הקץ, נסתלקה ממנו השכינה, והתחיל לומר דברים אחרים, וא"ש.

ועד"ז יש להעמיס בכוונת רש"י לפנינו ביקש יעקב לישב בשלוה, כלומר ביקש יעקב אבינו לגלות את קץ הפלאות באיזה שנות האלף יזכו בני ישראל לישב בשלוה בכיאת משיח צדקנו ותיקון השלם, אכן הקב"ה לא רצה בזה, וקפץ עליו רוגזו של יוסף שלא יהי ביכולתו לגלות את הדבר הזה, כי ידע ברוב חכמתו ית"ש שלא יהי לטובה לכלל ישראל כשידעו על אריכות זמן הגלות.

וכמו שמובא בספה"ק דברי יואל (על המועדים, ראש השנה אות ס"ד), ידוע מה שאמר ק"ז זלה"ה הישמח משה בדרשתו האחרונה "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאלמלא הייתי יודע בימי נערותי שיתארך זמן הגלות כל כך ועדיין בן דוד לא בא, כי אז לא הייתי יכול להתקיים בחיים להגיע עד זקנה ושיבה", ואמר בזה"ל: "רבנו של עולם וואס א נוצען האסטו אז דו האסט אויסגעפאפט אן אלטן נער?"^א.

^א והזכירו רביה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר זי"ע כמה פעמים בדרשותיו (הור"ר תשכ"א תשכ"ב תשכ"ו, ס"ג ויחי תשכ"ה, דרשה ר"ה תשכ"ח ועוד בכ"מ) בהאי לישנא: דער זיידע זכרונו לברכה דער הייליגער ישמח משה האט געזאגט די לעצטע דרשה פארן הסתלקות, האט ער געזאגט "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם אז ער העט גיווען געוויסט אין די יונגע יאהרן אז ס'וועט אזוי לאנג דויערן דעס גלות העט ער נישט גיווען געקאנט ווערן קיין אלטער יוד", ער האט אין די דרשה דארט געזאגט פארן בוכ"ע "דו האסט מיך אויסגענארט איך זאל מיך קענען דערהאלטן אויף דעם עולם", האט ער געזאגט "רבש"ע וואס א נוצן איז דו האסט אויסגעפאפט אן אלטן נאַר", אזוי האט ער געזאגט אויף זיך, ער האט געזאגט היצט זעהט ער שוין אז ער וועט נישט דערלעבן, עכל"ק. - ובדרשה להור"ר שנת תשכ"ב

*

ויש לומר עוד, בהקדם דברי הגמ' במס' שבת (דף פמ:): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל (פירש"י: כדרך כל הגולים, שהרי על פי גזרת גלות ירד לשם), אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע יא, ד) בחבלי אדם אמשכם בעבתות אהבה ואהיה להם כמרימי על על לחיהם ואט אליו אוכיל².

נמצא שמכיון שכבר נגזרה גזירת הגלות על זרעו של אברהם אבינו, הוצרך יעקב לירד למצרים, וראוי היה לירד בבזיון, אלא שזכותו גרמה לו לילך בדרך כבוד, וזהו "קפץ עליו רוגזו של יוסף", ובא ללמדנו מוסר השכל, שלפעמים חושבים על איזה דבר שאינו טוב, ומוב היה אילו לא אירע כן, אבל בכל דבר צריכים לחקור ולדרוש מה תהא בסופה, דכל מה דעבד רחמנא לטב עבד. וכמו כן לענייננו, מבחוץ היה נראה כאילו הוא "רוגזו של יוסף", אבל באמת לא היה רוגזא, רק עילה מאת השי"ת להיטיב ליעקב אבינו שילך למצרים בדרך כבוד.

*

ועוד חידשתי בשבת קודש זו, במה שאמר יעקב אבינו (בראשית כח, כ) ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש, דלכאורה יש להבין מה השייכות שבין ב' דברים אלו, אלא רצה לרמז לנו שבעת שיושבים לאכול צריך ג"כ בגד ללבוש, לאכול באימה וביראה מלובש במצנפת ובבגד עליון, כי זה השולחן אשר לפני ה'. וכבר אמרתי בזה כמה אופנים, ע"י בספרי אבן יקרה עה"ת, וע"ע בקונטרס עת לבקש מה שכתבתי בזה].

וכבר הקשו בספרים למה הוצרך לפרש לחם לאכל ובגד ללבוש, והרי בוודאי לחם לאכילה עומד ובגד ללבישה עומד, אלא יתכן שבא לרמז לנו, שלא רצה להיות מן הזוללים וסובאים שאינם רוצים לברך ברכת המזונות, ולכן מחפשים לאכול מזונות בייגל, כדי להיפטר מנשילת ידים וד' ברכות של ברכת המזון, אבל יעקב אבינו לא כן היה, אדרבה טרח להיכנס בכלל חיוב, ורצה שיהיה לו דווקא לחם לאכול כדי שיוכל ליטול ידיו, מים ראשונים ומים אחרונים, ולברך ברכת המזון ולהודות לה' על כל הטוב שעושה עמו. לאפוקי מעשיו אחיו שנאמר בו (בראשית כה, לד) ויאכל וישת ויקם וילך, ורגילין לפרשו לתשב"ר ויאכל מבלי שיטול ידיו, וישת בלי ברכה ראשונה ויקם בלי ברכת המזון וילך ולא נשק את המזוזה. וכאן המקום לעורר שלא לשנות את המסורה, ולהמשיך ללמד כן לתינוקות של רבן, ולא כאיזה מלמדים מן הדור החדש שאינו לפי רוחם לפרש כן, ומשמיטים הפירוש המקובל מדור דור.

כמה שאלות בעניינים שונים

שאלה א':

בשו"ע (סי' רע"ד) נזכר במג"א (ריש הסימן) הטוב לנשק ידי אמו בליל שבת (הכוונות): וספר בכף החיים (סימן רס"ב אות מ"ב) הביא בשם היעב"ץ בסידורו (עמודי שמים, דף שד"מ ע"א) שהיה המנהג לברך הילדים בליל שבת, א' האבות וא' הרבנים, אחר התפילה או בכניסה לבית, שאז חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד שאין בכוחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל ע"י גדול אמצעי משובח הוא ויורד וחל ונאחו ביותר הקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא, ועל ידיהם הוא מתפשט יותר, אבל הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם, ונכון הוא, עכ"ד. והביא עוד בשם פתח הדביר (אות ד') שכתב דנשיקת יד

הוסיף ע"ז כפה קדשו ברוב ענוותנותו: בעוה"ר אונז זעמיר פארנארט אז משפירט גארנישט, מ'איז אזוי נתגשם, אין בשר המת מרגיש באיזמל, מ'האלט אלעס אויס.

² פירש"י: בחבלי אדם. בשביל חיבת האדם משכתיים למצרים בחבלים ולא בשלשלאות: כמרימי עול על לחיהם. כאדם הסובל ומסייע לבהמתו להרים עולה מעל צוארה בלווחין ובמקלות: ואט אליו אוכיל. הטיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך:

הגדולים בתורה פשיטא ודאי דישגיג בזה תועלת גדול לפי הקדושה רבה שיש בהם, דמלכי רבנן מחדשים בכל יום הלכות וכותבין בימין ושמאל מסייע לימין, שיש באצבעותיהן קדושת התורה כתובה באצבע אלקים, ולכן אין לנשק את ידי הגדולים בעוד שאומרים עלינו לשבח או פיוט יגדל או סדר שלום עליכם וכיוצא, דכיון דמחרשן שפתווייהו בלימוד ואינם פוסקים מה בצע בנשיקה זו, כי אינם מקבלים שום ברכה, וטפי עדיף לנשק ידיהם בעת שיכולין לברך, עכ"ד.

וכתב עוד הפתח הדביר (שם מקודם), שקודם שמנשק ידי אמו יאמר 'לשם יחוד', הריני בא לקיים מצות כיבוד אב ואם לנשק ידי אמי, יעו"ש. וכתב הכף החיים, ונראה דה"ה שקודם שמנשק ידי ת"ח יאמר ג"כ לשם יחוד וכו', הריני בא לקיים מצות כיבוד ת"ח ולנשק את ידם לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו', עכ"ל שם.

ובאמת שבימים קדמונים היה כן המנהג ברוב המקומות שהאב בירך את הבנים בליל ש"ק, ואחר הברכה הלכו ונשקו ידי אמו. וכהיום נתבטל מנהג זה ברוב המקומות, ונשאל השאלה איך ולמה נתבטלה מנהג יקר וקדוש הזה?

¹ ועיין במנהגי החתם סופר (פ"ה ס"ה) שבכל ליל ש"ק בבואו לביתו היה מברך הבנים, וראו אצלו ענינים גדולים בזה, עיין שם. ויש מקומות שלא רק בליל ש"ק ברכו את הבנים, אלא גם במוצאי שבת בעת הבדלה בירכו את הבנים. (ראה צמנכי חת"ס פ"ז סעיף י"ד שנהג כן) וגם מנהג זה אינו נהוג כהיום, ויש להבין למה, והדברים צריכים ביאור מתי נתבטלו מנהגים אלו.

ואלכה נא ואלקטה מפי ספרים וסופרים בענין מנהג זה שממקור קדוש יהלכון, ותן לחכם ויתכם עוד. והנה בספר "ספרא דשבתא" (סעודה ליל שבת סימן ל"ט, ציטור סופרים סימן ע"ו) קיבץ כעמיר גורנה הרבה טעמים יקרים למנהג יקר זה, ואפורטם כאן עם כמה וכמה הוספות:

בס' מעבר יבק (מאמרי ג' שפתי נטות פרק מ"ג) כתב: ומנהג לברך בשבת קודש ובפרט בלילי שבת סוד שבת מלכתא, שהם בינה ות"ת למטה במלכות כנזכר למעלה, ובסוד נפש יתירה שעל המברך ומתברך יחולו הברכות, ועוד כי אין שטן ופגע רע בשבת שיקטרע על הברכה שנדחו מערב שבת לנוקבא דתהומא רבה, וצורך גבוה הוא לברך האדם בניו בשבת, ואם יש לו בת גם היא יברכנה, ובפרט בליל שבת, והמשכיל יבין מעצמו כי כנים דברינו וכו', ע"כ.

ובספר מטעמים (ערך שבת) כתב וז"ל: דכתיב (משלי כג, ט) טוב עין הוא יבורך, ובליל שבת כשבא לביתו ומוצא הכל מוכן ושלום עם בני ביתו, אזי הוא בטוב עין, לפיכך הוא יברך ותחול הברכה, ע"כ. עוד כתב, לפי שכל הברכה של כל ימות השבוע נשפע משבת, כדאיתא בזהור (ח"צ פה), והקב"ה נותן לו בכל ששת ימי החול ברכה עבורו ועבור אשתו ועבור בניו הקטנים, כדאיתא (מולין פד): שהם תלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם, ולכן העת הזאת שנפתחין כל צינורי הברכות, מבקש מהשי"ת שיברך את בניו הקטנים, ועל ידיהם יתברך הוא, כי הם תלויין בו והשפע והברכה שלהם יהיה על ידו, ע"כ.

וכן כתב בס' החיים (לחסי המכר"ל מפראג ז"ע, ח"ג פרק ו'): ונוהגים העולם שהאב מברך את הבן, וכן הרב את תלמידו ביום הקדוש הזה [שבת קודש], לפי שצינורי הברכות פתוחים בו, ואל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, גם יש בו עוד טעם אחר, לפי שדרך האב שכועס תמיד על בנו, ומקללו כל ימי השבוע, וכן הרב על תלמידיו, ולכך מקדים לברכו בתחילת השבוע, ומשברכו לא יכול לקללו עוד, על דרך וברך ולא אשיבנה.

ובס' ליקוטי מהרי"ח (התנהגות ליל שבת) הביא מסידור נהורא השלם (צעניי שבת), הטעם להיפך, וז"ל: טעם נכון לברך הבנים בליל שבת, מפני שלפעמים בימות החול האב והאם מקללין את בניהם מתוך צערן, לכן עתה בעת השמחה מבטלין אותן הקללות על ידי הברכות, והעת גורמת שגם המלאך רע יענה אמן, ע"כ (ויש"ע כע"ז צ"י משיבת נפש סו"פ ויחי).

וכן הוא גם בס' טהרת הקודש (הקדמון, הנהגות שבת ויו"ט פרק רציעי דף קכ"ז), וז"ל: שמעתי טעם נכון על מה שנוהגים כל ישראל לברך את בניהם ובנותיהם בכל שבת ויום טוב, מפני שלפעמים בימי החול האב והאם מקללין את בניהם מרוב צער, או מחמת איזה סיבה שאירע, ולכן עתה בזמן השמחה מבטלין אותן הקללות על ידי הברכות, ויהפוך ה' את הקללה לברכה, והעת גורמת שגם המלאך רע יענה אמן על זה, ואגב נוהגין גם כן לברך שאר אנשים כגון דודים ודודות, זקנים וזקנות הכל מרוב שמחה, ולהראות שבשעת חדוה חדוה וגילה, ואין רע כי אם הכל טוב, ולהראות שהם כולם אהובים וריעים נאמנים זה לזה, ומברכים זה את זה.

ובפ"י המחזור (ל"י וואלף היינזכיים ז"ל, מהדורת ווין שנת תקע"ג, נדפס בצמנכי רבותינו מהר"ם צנע"י ומנן החתם סופר ז"ל - על כיוס תאמלניו תצרכינו וכו'), כתב וז"ל: כיוס תצרכינו, צדוק תפילה מצקשים צרכה, וכן נובגים צצצות וצמועדים הולכים בעצרים להמצרכים, כמו לרכז או אלל אציהס, כלומר תפללנו לפני הקב"ה, ראוים לנו לצרכה, ע"כ. וכוצא צצו"ת חתם סופר (לח"ס ס"י כ"ג) וז"ל: והיות בעונותינו הרבים כל ימות החול טרודים על המחיה והכלכלה, ורוב התפלות בלי כוונה, וטרדה מרובה, ותפלה בלא כוונה כקרבן שאינו רצוי, על כן מברכים ביום טוב [ברכת כהנים], שהעולם פנוים ומכוונים בתפלתם, וכהאי גוונא כתב בפירוש המחזור על המנהג שנוהגים לברך הילדים בשבת ויום טוב דווקא ע"ש, עכ"ל. וכן הובא בקובץ וילקט יוסף (שנה כ"י סימן ע"ז).

שאלה ב':

[כבר כתבתי פעם שאלות אלו בקיצור, ועכשיו בא בארוכה יותר]

א': אם אחד ידע שהיום הוא "ראש חודש", ובשחרית הזכיר מאין המאורע, רק אחר תפילת במנחה נזכר שלא הזכיר יעלה ויבא במנחה, אם יש לו לחזור ולהתפלל. ולכאורה י"ל שאין לו לחזור ולהתפלל, שכיון שכבר ידע שהיום הוא ר"ח, וכבר הזכיר מאין המאורע בשחרית, א"כ בוודאי הזכיר גם במנחה, ולא חיישינן ששכח.

ב': אם לא ידע כלל שהיום הוא ראש חודש [כגון שתפילת שחרית התפלל בביתו ביחידות] ומסופק אם הזכיר מאין המאורע, דהדין הוא שצריך לחזור ולהתפלל, היינו רק כשנזכר בעת שעדיין לא עקר רגליו, אבל לאחר שסיים התפילה ועקר רגליו י"ל דאין לו לחזור ולהתפלל.

ג': אם טעה ולא הזכיר מעין המאורע ונזכר כשהש"ץ הגיע למודים [באופן שצריך לחזור ולהתפלל], אי יכול להתחיל תפילת י"ח תיכף כשנזכר, או שצריך להמתין עד שיגמור הש"ץ השמונה עשרה והקדיש, כדי שיוכל לענות על קדיש תתקבל.

ד': באופן שצריך לחזור ולהתפלל, אם יכול להתפלל תיכף ומיד במנין זו, או דילמא צריך להמתין על מנין אחר שמתפללים אח"כ, כדי להתפלל עם הציבור.

ה': כשחזר והתפלל ובפעם השניה ג"כ שכח מלהזכיר מאין המאורע, או שמסופק אם הזכיר, אם צריך לחזור ולהתפלל פעם שלישית או לא.

ובס' לברכה ולא לקללה (דף רע"ה) הביא בשם ס' מאה שערים (שער מ"ח) שכתב, שראה בישיבת פדוואה דבר חשוב ומנהג מעולה באותה עיר, שבכל ערב שבת וערב יו"ט אחר תפלת ערבית, הולכים הבנים אצל אבותיהם, ומשתטחים לפניהם וכורעים על ברכיהם ונושקים כפות ידיהם, ואבותיהם משימים ידיהם על ראשי בניהם לברך אותם, ככה יעשו כל הבנים שאבותיהם בחיים, ואף אם הבנים זקנים, ויש להם כבר בנים ובני בנים, כיון שאבותיהם הם בחיים, מקבלים ברכתם באהבה, ואינם נמנעים מלכוף כאגמון ראשם לפני אבותם, ולהראות לכל שהם כפופים תחת רשותם, ומיום רואי המנהג הזה, אמרתי אין זה כי אם מנהג ותיקין ועתיקין, ואמרתי אם יהיה אלקים עמדי ושבתי בשלום אל בית אבי אקיימני בעצמי, וכן עשיתי כשחזרתי לבית אבי נהגתי בעצמי כן ימים רבים, ואף אחר שנשאתי.

ובספר פלא יועץ (ערך זרכות) כתב: יש לאדם להתאמץ ולהשתדל מאוד לקבל ברכת אביו ואמו, ואפילו אם אינו סמוך על שולחנם ורחוקה ישיבתו מהם, לא יתירשל מלילך בכל ליל שבת ויומו, ובחגים לנשק ידיהם ולקבל ברכתם, שמלבד שהברכה היא קרובה להתקיים על שהם מברכים אותו מלב ומנפש בלב שלם כרחם אב על בנים, עוד בה כי למצוה תחשב לו על היותו מכבד אביו ואמו ובא בשכרו, ואמרו במדרש (אספ"ר ח, א) שכל הטובה והממלכה שיש לזרע עשו, הוא על שהחשיב ברכת אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה באמרו (זראשית כז, לד) ברכני גם אני אבי, ע"כ. וכ"כ בספרו חסד לאלפים (כלכות כיבוד אב ואם): בכלל הכבוד, שינשק ידיהם בשבתות ובמועדים כנהוג, ויתאוה לברכתם, שמלבד שברכותיו תעשה פירות, עוד בזה שכר מצוה של כבוד, וראויה היא שתגן. לכן אם הם בעיר אחת, לא יעבור מלילך אצלם לנשק ידיהם, ע"כ.

ועיין עוד בספר מנחם ציון (לפרשת חמ, ליל שבת פרשת שמיי) שכתב: שבת הוא בחינת פה ושכינה מדברת מתוך גרונו וכו', על כן מנהג ישראל תורה היא שמברכין בניהם בשבת, שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא מברך ומסכים על ידם, עיי"ש. ובס' אלף למטה (על המטה אפרים סימן תרי"ט סק"ה) כתב: מטעם שאז המחשבה פנויה מעסקי עוה"ז, עיי"ש.

ולעומת זה עיין עוד בס' מנחם ציון הנ"ל (לסעודת יוס"א דחוכ"מ פסח) מה שכתב בטעם הנוהגין שלא לברך הבנים בכל ליל שבת, וז"ל: לפנים בישראל היה דבר יקר מאוד לברך איש את בנו או לאדם אחר, ולא כמנהג הבעלי בתים עתה שמברכין בניהם מדי שבת בשבתו פעמיים ושלש, ואם כך היה בימים קדמוניות לא נעשה הקנאה בין יעקב ועשו, עיי"ש. וכתב בס' ויגד משה דעפ"י דבריו האלו נתבטל הדבר אצל כמה חסידים ואנשי מעשה לברך בניהם בכל שבת ושבת.

אמנם עיין בספר אמרי נועם (פ"י ויחי) שכתב דיכול להיות שברכת יעקב היה ביום שבת, כמנהג הצדיקים הקדמונים לברך את בניהם ביום שבת, עיי"ש.

שוב מצאתי בספר "מבואו ועד צאתו" (עמ' קס"ה) שכתב דיש שלא נהגו לברך את הבנים בליל ש"ק, וכן אין המנהג בסקווירא לברך הבנים בליל ש"ק. והרה"ח ר' חיים פריעד ע"ה שאל פעם את כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל מסקווירא אודות המנהג לברך הבנים בליל ש"ק, ענה הרה"ק בדרך צחות: איך בענטש זיי תמיד... ולא דווקא בליל שב"ק" (מפי צנו כרכ"ח ר"י יחיאל שמואל כ"ו).

והנה במשנה ברורה (סימן תכ"ב סק"י) כתב: כבר כתבנו לעיל בסימן קי"ד במשנ"ב סקל"ח בשם האחרונים, דאם ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפלה, ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם זכר בתפלה או לא, אין צריך לחזור. אך כל זה אם הספק נפל לו לאחר זמן, אבל אם נתעורר לו הספק מיד אחר התפלה יש לו לחזור. [וכן הובא בספר אישי ישראל דף תכ"ו אות י"ט בשמו].

אמנם בכף החיים (סימן קי"ד ס"ק מ"ח) הביא בשם המור וקציעה [להיעב"ץ], דאפילו אם "תיכף אחר התפילה" נפל הספק בלבו אין צריך לחזור, ודווקא אם נסתפק בעודו עומד באמצע שמו"ע, אז חוזר מחמת ספק (קודם ל' יום), אבל אם אחר שסיים התפילה נפל ספק בלבו אינו חוזר.

וא"כ לכאורה תלוי במחלוקת הני אשלי רב רבני, אמנם לפי עניות דעתי י"ל דכהיום הזה, שבני ישראל מרודים מאוד כל היום במירדת ודאגת הפרנסה ושאר דאגות שונות העולים מדי יום ביום, שפיר יוכל להיות שהזכיר יעלה ויבא רק שאינו זוכר, כי ברוב דאגותיו אינו זוכר כלל מה שכבר אמר, כי באומרו אתה חונן, וכן כשמגיע אצל "יעלה ויבא" יש לו אותו דאגה הטורדו בלבו, ואינו זוכר מה שאמר כבר. ותדע שאם תשאל אותו אם אמר ברכת על הצדיקים, נמי לא ידע לענות בברירות שאמרו, רק ש'לכאורה' אומרו כיון שהוא רגילות לאומרו, וא"כ יש לומר שגם יעלה ויבא כבר הזכיר רק שאינו זוכר כעת, וא"כ יהא אסור לו לחזור ולהתפלל.

ולפי זה נמצא, דהאופן היחידי שיהא צריך לחזור ולהתפלל בשחרית או במנחה, יהיה רק אם אירע לו איזה אונס והתפלל ביחידות, מאיזה סיבה שהוא (כגון שבא מדרך, או שהיה בבית החולים), ולא ידע כלל שאותו יום היה ראש חודש. אבל אם בבוקר ידע היטב שאותו יום הוא ראש חודש, רק שבתפילת מנחה בא הביתה מוטריד במירדת ועמל הפרנסה וכדו', ומסופק לו אם הזכיר יעלה ויבא או לא, אז אין שום מציאות שיהא צריך לחזור ולהתפלל.

*

שאלה ג':

איפה הוא המקור שאצל זכר שנעדר מן העולם כותבים ז"ל או זצ"ל, ואילו אצל נקבה כותבים ע"ה, עליה השלום⁷.

*

שאלה ד':

מבואר בספרים [שאעתיק להלן בסמוך], שעיקר התכלית של עליה למפטיר ולהתפלל תפילת מוסף לפני התיבה למי שיש לו "יארציט", הוא בעיקר כדי לומר ה"קדיש דרבנן" שאחר אין כאלקינו.

והנה בנמעני גבריא (פרק ס"ט אות י"ד) הביא משו"ת דודאי השדה (סימן כ"ג) שנכון לומר קדיש דרבנן במוסף אחר אין כאלקינו, ושם יהיה אונס ביום יארציט שלא יוכל להמצא במקום שיש מנין להתפלל בציבור ולומר קדיש, אז בשבת שקודם היארציט יאמר הקדישים, ובפרט קדיש דרבנן במוסף שקודם עלינו (וביום היארציט ילמוד משניות), ע"כ.

והביא עוד מספר טעמי המנהגים (עמ' תע"ה) שהמנהג שבעל היארציט מתפלל מוסף הוא רק כדי לומר קדיש, והאריך עוד בזה, ומסיק שאם אירע שלא יוכל להתפלל לפני התיבה תפילת מוסף, שיבחר להתפלל תפילה אחרת עכ"פ, ואם אינו יכול להתפלל כלל לפני התיבה, עכ"פ ידקדק לומר קדיש במשך השבת שלפני היארציט, ויבחר בקדיש שאחר תפילת מוסף, יע"ש.

⁷ כן הוא מנהג העולם, אמנם בדברי רבותינו מצינו גם משה רבינו ע"ה, אברהם ויצחק ויעקב אבינו ע"ה, וכדו' הרבה.

ובדברי סופרים (קיצור הל' אבילות ובקור חולים, אות קי"ז) כתב, דלדעת האריז"ל עיקר הקדיש המועיל לנשמת המת הוא דווקא קדיש שאומרים אחר פטום הקמורת קודם עלינו לשבח.

ובספר אוצר החיים (סדר היום סימן ק"כ, עמ' קס"ב) הביא מלקח הקמח החדש (ח"ב דיני קדיש אות ג') שיש תועלת לנשמה להתפלל מוסף בשבת לפני היארצייט ולאחר היארצייט. ובהערות שם ציין לספר זכור לאברהם (ענין אבל אות ק') שהביא בשם הרב שלמ"י וז"ל: ואנכי הצעיר קבלתי לומר קדיש בשבת שלפני השבוע שחל להיות יום מיתת אב ואם בה כמ"ש בזהר עיי"ש, ונראה דמטעם זה הוא המנהג דמי שיש לו יארצייט בתוך השבוע או הוא מתפלל מוסף לפני התיבה בשבת שלפניו, ע"כ. וכ"ה בספר מקראי קדוש. [וע"ע בספר לדוד לאמת להגאון החיד"א זצ"ל שכתב ג"כ להתפלל מוסף לפני העמוד, והביאו במגן האלף על המטה אפרים (כדיני קדיש יתום שער ג' אות ב'), וכ"כ בספר מועד כל חי בשם ספר מעשה יחיאל בשם האריז"ל].

וכן האריך בספר נשמת ישראל (על הל' אבילות), שאם אינו מתפלל לפני התיבה עכ"פ ידקדק לומר עכ"פ הקדיש, יעו"ש בדבריו.

וענין זה יש לו שייכות עם המובא בספרים אחרים שבש"ק אז הוא הזמן עליית הנשמה שעולה או למעלה, כי בכל שנה ושנה דנים את הנשמה אם תעלה למעלה בהיכל גבוה יותר או לא, וע"י אמירת הקדיש מזכים לנשמה שתזכה לעלות מעלה מעלה.

ורבים וכן שלמים אינם יודעים ואינם נזהרים בזה, ויש לעיין אם זה הוא רק מחמת חסרון ידיעה, שהציבור אינם יודעים כמה חשוב הוא הקדיש דרבנן, או מטעם אחר.

*

שאלה ה':

אנחנו מאמינים בני מאמינים, שכל מה שעשו צדיקים קדושים וטהורים יש לו מקור קדוש, וממקור טהור יהלכון, ואין להקשות עליהם, רק שתורה הוא וללמוד אני צריך להבין מעשיהם ודרכיהם על מה אדניהם הומבעו, ועל כן אלכה נא ואפרט איזה דבר התמוה לכאורה לעינינו הדלים, שנהגו כן הרבה צדיקים וקדושים, שיש להבין מנהגם בזה, וזה החלי, בעזר צורי וגואלי:

א) ה"מלאך" הקדוש ביקש מבעל "התניא" שילך בשבילו למקוה, כמו שהביא בהגדש"פ אור המלכות (עמ' קנ"ה) וז"ל: המלאך הקדוש שלח בימי הספירה את הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי זי"ע בעל השו"ע והתניא, לילך למבול בכל יום במקוה ולהוציא אותו. ואמר הרב הנ"ל זי"ע: למדתי מזה שני דברים, אחד שהספירה יש להם שייכות עם מקוה, ושנית שיכולים לעשות שליח למקוה.

ב) איתא בס' אבקת רוכלים (לוריא, עמ' קצז) שהרה"ק מנעשכזי זי"ע, בימי זקנתו היה מחזיק איש אחד בשכר שיטבול עבורו במקוה בכל יום.

ג) בספר נאוה קודש (דף רס"ד, ולא ראיתיו בפנים) כתוב, שהרה"ק מבעלזא זצ"ל שלח שליח שישן בשבילו בסוכה.

¹ ועיין בזמירות דברי יואל (לשנת עמ' קנז) שהביא מה שאמר מרן רביה"ק מסאטמאר זי"ע בס"א פר' דברים שנת תשט"ו לפ"ק בירושלים עיה"ק תובב"א, לבאר הטעם שעושים בכל שנה ביום היארצייט תיקון לעילוי הנשמה, ולכאורה מה צורך עוד בתיקון לטובת הנשמה, אחרי שכבר נזדככה כל כך. וביאר עפי"ד האריז"ל דיש כמה עוונות שבעולם התחתון אינו חמור כל כך, רק שבעולמות העליונים לגודל קדושתם ודקותם נחשב שם לפגם גדול. ולכן בזמן שהנשמה עולה למעלה מעולם לעולם יותר עליון, שם עדיין כתמיה ניכרים, ולהכי ביום היארצייט שבו הנשמה מתעלה לעולם יותר גבוה, יש לה צורך בתיקון, עכדה"ק.

ד' בדרכי חיים (והובא גם באוצר החיים הלכות יו"ט סימן רי"ח, עמ' רס"ז) כתב, כי הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע "כשחל יו"ט בש"ק היה רבינו הק' מחלק סעודת שחרית לשנים, דהיינו אחר אכילת הדגים ובצלים היה רבינו הק' מברך ברכת המזון עם עשרה אנשים, ויתר העם לא ברכו ברכת המזון, כי אמר רבינו הק' שהמה יוצאים במה שהוא מחלק הסעודה לשנים, ותיכף אח"ז נטלו נטילת ידים לסעודה שלישית", עכ"ל. הרי שהדברי חיים הוציא את העולם בשלש סעודות.

וצ"ב א"כ למה לקח מנין, אם יכולים להוציא את העולם למה צריך עשרה, ולמה לא סגי באחד'.

ה' בספר דרכי חיים ושלום (הלכות שמחות, סימן תתר"מ) איתא, בצוואתו הקדושה ביקש [המנחת אלעזר זצ"ל] ליו"ח ואנ"ש ותלמידיו לטבול טבילה אחת במקוה לטובת נפשו ורוחו ונשמתו'.

ו' בספר שבת בשבתו נזכר שכ"ק האדמו"ר מבאבוב זצ"ל [בעל דברי שלמה], בזמן שהרופא לא הרשה לו לאכול חמין מטעם בריאות, צוה לאחד שהסיב על שולחנו שיאכל בשבילו חמין בשבת קודש'.

ויש להוסיף ע"ז מה שסיפר לי אחד מן המשמשים בקודש, שפעם אחת לא הרשה לו הרופא לאכול דגים, וציוה להגבאי שיאכל הדגים, והוא יכוון הכוונות והצירופים שצריכים לכוון בעת אכילת הדגים. וכך היה, ובשעה שאכל הגבאי את הדגים לא הרים עיניו ממנו, וראו בחוש שיש לו ענין עמוק בזה, ומי יבא בסוד קדושים.

הרי שגם ב"מצוה שבגופו" עשו צדיקים קדושים וטהורים שלוח להוציאם ידי חובתם, וכאן הבן שואל, שהרי אנו יודעים שכל מה שעשו אבותינו ורבותינו יש לו מקור קדוש, אבל אף על פי כן, אנו רוצים לדע אם יש מי שיודע מקור לזה בדברי חז"ל בירושלמי או במדרש.

¹ גם צ"ע מה שכתב שם שתיכף נטלו נטילת ידים, והלא מבואר דצריך לעשות איזה הפסק בין סעודה לסעודה.

ואולי יש ליישב עפ"י הסדר היום בענין מאה ברכות, שהאריך לגבי יום הכיפורים היאך יצא ידי חובת מאה ברכות, וכתב וז"ל: ולכן ראיתי טוב ליקח מעט בשמים או הדס ומשעה לשעה יריח בה ויברך ולא מצאתי תקון אחר קרוב מזה אחר שאינו יוצא מב"ה והחכם עיניו בראשו להבין ולהשכיל כל הענינים על מתכונתו ואין אנו חוששין אם הוא נוהג בכך להריח בעצי בשמים כל שעה ולא עוד אלא שאנחנו מבקשים ביום הזה כל דבר עינוי ואיך יעשה ההפך דכיון שעושה הדבר לש"ש אין לחוש ודי לנו מה שאסרה תורה וגדר שגדרו חכמים עלינו, עכ"ל. הרי דלא חייש לברכה שאינה צריכה מכיון שיש בה תועלת, והוא הדין בנידון דידן, ודי בזה לעת עתה, ועוד חזון למועד אי"ה.

¹ וכתבו שם במוסגר: לא מצאנו מקור לענין זה, אם כי רבינו בעצמו הוא המקור נאמן.

וכבר כתבתי במכתבי משנת תשס"ג לכ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א, שאולי יש להוסיף לזה מה שמצאתי מקור בדברי רבינו החיד"א בספרו דבש לפי (ערך רחיצה) בשם קרבן שבת בשם תורת חיים (והובא ג"כ בטעמי המנהגים עניני שבת עמ' קי"ט סימן רמ"ט) וז"ל: רחיצה בחמין בע"ש דוגמת הטבילה שטובלין הנשמה בנהר דינור להסיר ממנה כתמי העונות כן ע"י רחיצה זו בחמין בע"ש יוסר מהאדם כתמי עונותיו, ושם הביא דברי רבינו האר"י ז"ל דרחיצה זו נגד ההוא שלהובא דאמרו בזוהר ויקהל ולכן ברחיצה זו יכוין להבריח הרע והזוהמא של הגוף ורוח הטומאה השורה על האדם בימי החול יברח ממנו ע"ש עכ"ל.

¹¹ ושם כתב ע"ז: הנה פשוט דא"א לעשות שליח על מצות אכילה בש"ק, ובוודאי שאין יוצאים בו מצות עונג שבת, שהוא אחד מן הטעמים של אכילת חמין בשבת [ומי שמזיק לו אכילת חמין פטור ממצוה זו, כמ"ש המג"א בסק"כ], מ"מ יש בהנהגה זו דבר חכמה לצאת ענין של להנצל מחדש מינות שכתב בעל המאור, וסגולה לאמונה שלימה הנ"ל, כי במה שמצוים לאחר לאכול חמין בשבילו הרי מגלה דעת שרוצה בתקנת חז"ל לאכול חמין בשבת, ודו"ק היטב, עכ"ל.

ובאמת שיש בזה הרבה משום דוחק, דאטו משום גילוי דעת עדיין אין צריך לבקש מאחר להוציא, והיה די בזה לעשות גילוי דעת בקול שבאמת רוצה לאכול חמין, ומנהגו בכל שבת לאכול חמין, רק שעתה הזהירו הרופא וכו', ונראה מזה שהיה לו ג"כ איזה ענין "להוציא" באכילתו, והבן.

תשובות לשאלות הרב יעקב אהרן סקוצילס שליט"א

אל מעלת כבוד, הרה"ג אדמהו אכנהו ולא אדעתו, כבוד שם תפארתו

מוה"ר יעקב אהרן סקוצילס שליט"א

מח"ס אוהל יעקב ט"ז כרכים – רב ומו"צ בירושלים

אחדשה"ט באה"ר כראוי לכבודה של תורה.

קיבלתי שאלותיו ע"י ידידי הרה"ג ר' גמליאל הכהן ראבינאוויטש שליט"א, מח"ס "גם אני אודך", ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים, וש"ס. והנני בזה לענות כפי מיסת ידי.

וזה יצא ראשונה, במה ששאל באות ה', באחד שנמצא באמצע שמונה עשרה בבית הכנסת ומריח ריח חזק של מי רגלים שנודף מאיזה חולה רח"ל, האם הוא יכול לעבור כנגד המתפלל כדי להתפלל במקום רחוק מהריח, או שצריך להמתין עד סוף התפילה כדי להמשיך?

הנה ראיתי לאחרונה שנתעורר בזה בגליון דברי תורה – קארלסבורג, לפרשת כי תבוא העעלל"ט, וזה לשונו שם:

שאלה! באמצע תפלת שמו"ע בלחש הרגשתי איזה ריח חזק של מי רגלים מאיש זקן שנכנס, מה עלי לעשות לגמור תפילתי. תשובה! עיי' פמ"ג ריש סי' ע"ז דכשהמי רגלים הם מסריחין אז אסור לקרות ק"ש מדין תורה, ואע"פ דהתם מיירי דהשתן הוא בעין וכאן הוא מובלע בבגדיו, מ"מ הסרחון הוא בא מבגד רטוב דיש בהן מקומות שהן טופח ע"מ להטפיה ונחשב כבעין לענין הסרחון, ואפי' יתבטל מתפלתו לגמרי מחמת איחור הזמן אין לו רשות להוציא דבר של קדושה מפיו ומה לך לספר חוקי, והוא בכלל מצוה הבאה בעבירה וזבח רשעים תעבה, והוא בכלל מש"כ הרמ"א בסוס"י צ' דיותר טוב לילך למקום אחר לגמור תפלתו, ובפרט שקשה לו שלא להרהר דהרי עומד באמצע התפלה, ובשו"ע סי' פ"ה סעי' ב' איתא דאפי' ע"י הרהור אסור.

ובענין אם מותר לעבור כנגד המתפלל, לענ"ד פשוט הוא שרשאי, הוא שיכול לתלות שהאנשים אחרים ג"כ הפסיקו תפלתם מחמת הסרחון, ואם לא הפסיקו הרי יש פוסקים שסוברים שצריכים לחזור ולהתפלל, וא"כ אין תפלתם העכשוית מיחשב כתפלה רצויה שיהא אסור לעבור בפניהם, ולא בעי למיחש שאולי הם לא מריחים בדבר המוחש, שאם באמת אינם מרגישים הרי הן כשומה שאינו מרגיש לדבר זה, ועיי' במ"ב סוס"י צ' דרק במי רגלים שהוא דרבנן לא יעבור בפני המתפלל, ובנ"ד כבר אמרנו דכשיש סרחון הוא מן התורה ופשוט. ודכירנא כמלפני יותר משלושים שנה כשהתפללנו במערת הרשב"י מנחה ביום י"א תמוז יומא דהילולא של שר בית הזוהר העטרת צבי ז"ע, ובאמצע נכנס בחור מבוגר שכנראה לא הי' יכול להתאפק ועשה צרכיו בהמכנסים, והריח רע הי' חזק מאד, עד שהסתובבו כמה מתפללים לאחוריהם לראות סיבת הדבר, וכשהרגישו שהוא מאיזה בחור רמזו זל"ז באצבע שלא יביישהו, והי' שם אדם ת"ח שצעק והכריז בקול על הש"ץ שיפסיק מלהמשיך שאסור להתפלל כך, עד שיצא לחוץ, וכששאלוהו היתכן, אמר איה"נ דלבייש את זולתו אסור, אבל זה הוא כל זמן שהוא רק על השבון עצמו, אבל משום כבוד השי"ת אז אין עצה ואין תבונה.

ומזה נקה מוסר להוכיח את המובילים את הישישים לביהמ"ד, דאע"פ דחובה עלינו לקיים והדרת פני זקן, אבל בשעת התפלה כשיש חשש ריח רע אז לא יבואו בית ה', וכאן המקום לכתוב מה ששמעתי כמה פעמים מאמ"ז שליט"א, שהגאון החזו"א המתין הרבה פעמים על מנין והיפשו שיכנסו אנשים מבחוץ לצרף, ועכ"ז כשנכנס איזה אדם שהי' מוזנח קצת ובגדיו היו קרועים ובלואים ומלוכלכים, לא רצה לצרפו בחוששו שגם גופו אינם נקי, והמתין מלהתפלל עד שנכנס אדם אחר, והייב כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי רבותינו, ומהם נקה לעבוד את ה' שלא יהי' נמצא בביהמ"ד בעת התפלה, שום אדם המעכב שלא יוכלו לענות דבר של קדושה.

עכ"ד הגה"צ רבי משה רוטה שליט"א, רב הצעיר דקארלסבורג, בגליון הנ"ל.

ועל יתר שאלותיו אקוה לבוא בתשובה בימים הקרובים בעזהשי"ת.

אלכסנדר אליעזר קנאפפלער

יום א' לסדר נצבים וילך תש"פ לפ"ק

הערה לגליון דמשק אליעזר ראש השנה תשפ"א

מכתב זו כבר נדפס במקצת בגליון הקודם, וחזר ונשנה כאן מפני שנשמט חלק מהמכתב בטעות

אל מעלת כבוד הרה"ח מזכה את הרבים במדה גדושה, ה"ה כש"ת

מוה"ר אלכסנדר אליעזר קנאפפלער ה"ו

עורך הגליון הנפלא "דמשק אליעזר", ומח"ס אבן יקרה עה"ת וש"א"ס רבים ונכבדים.

הגליון לראש השנה שנת תשפ"א הגיעני באהבים, ובירכתי עליו ברכת הנהנין, והנני בזה באיזה הערות והארות כרצונך הטוב.

א] בתשובת הרה"ג ר' נח אייזיק אהלבוים שליט"א, מח"ס מנחת חן, ורב ואב"ד דק"ק נחלת יצחק בקי גארדענס הילס, נ"י. (אות ו) כתב וזה לשונו: גם הגאון הנצי"ב בספר העמק שאלה (סי' נז אות ג) כתב, שבזמן הזה שאין חשד על עבודה זרה, כמו שכתב הר"ן. ובביאורי הגר"א (סי' קמא ס"ק יח), יש להתיר אפילו בצורת אדם בולטת, שדעת השאילתות והרמב"ם והרמב"ן והתוספות והר"ן, שאין לחוש לחשד דעשייה, אלא לחשד עבודה זרה, וכן נהגו בזמן הזה להשהות צורת אדם בולטת ע"כ. וכן כתב עוד בספרו שו"ת משיב דבר חיר"ד (סי' יא), - וראה עוד בשו"ת בית דוד חיר"ד (סי' ע"ד), ובשו"ת תפארת אדם (סי' לו). ובשו"ת אזני יהושע (סי' ג), ובשו"ת זקן אהרן וואלקין ח"ב (סי' מז), ובשו"ת דבר יהושע ח"ב יו"ד (סי' כב), והו"ד בשו"ת יחיה דעת (סי' סד), ועי' עוד בשו"ת חיי הלוי ח"א (סי' נח), עכ"ל.

וכבר מפורש בריטב"א (עבודה זרה מג): לענין יש"ו הנוצרי דשרי, וז"ל: וצורת אדם שרגילין עתה לעשות האומנים בכלים הרי הן מותרין ואין צריך לחסר מהם שום אבר, דאי משום איסור עשיית פרוצוף אדם כיון שאחרים עשו לו מותר, ואי משום חשדא דעבודה זרה כבר הדבר ידוע שאין צורה זו נעבדת אפי' כשהיא כצורת יש"ו ימח שמו וזכרו כשהיא על הכלים וכדכתבנא לעיל, ולא אמרו סמי עיניה דדין אלא לפי שכיוצא בו היה נעבד בזמן ההוא ומשום חשדא, עכ"ל.

ובעצם הדבר שהאריך בתשובתו דלא רק שמותר לקנות הני חיות העשויים מסחורה וממולא, אלא דגם אדרבה יש למצוא גם מעלה וגם הזדמנות של חינוך כשהילדים משחקים עם חיות, מכיון שיש ללמוד מוסר השכל מאיזה בהמות וחיות וכו'. לענ"ד לא נראים כן פני הדברים, וכי כן נאמר לענין מאויבי תחכמני, שיכניס האויב לתוך ביתו, אתמהה? וכן למדים הרבה דברים מחיות כמבואר בעירובין דף ק' ע"ב, וכי נאמר שיכניס החיות הנ"ל לתוך ביתו בשביל זה וכו', וקצרותי, ודי לחכימא.

*

ובגוף הענין לשחק עם חיות לענ"ד אינו נכון כל כך, ואולי לילדים קטנים יש מקום להקל, אבל אינו לכתחילה, וכבר האריך בזה הרב אברהם לויפער שליט"א בקונטרס נפש חיה הנדפס בקובץ גינת ורדים (חלק י"ד עמוד ר"מ ואילך), והביא משו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן ט"ל) שכתב וז"ל: ע"ד אשר שאלת להודיעך אם מותר לילך אל צירקוס אשר שם יכולין לראות חיות ובריות משונות, ויש אצלכם אנשים תמימי דרך ההולכים בתורת השם ואומרים שלא לבד שאין איסור בזה אלא אפילו מצוה נמי איכא כדי לברך ברוך משנה הבריות. דע דדבר זה מפורש לאסור בכמה דוכתי בש"ס וכו', עכ"ל.

והעתיק עוד דברים נוראים מספה"ק קב הישר (פרק ב') וז"ל, וצריך שתדע לכל עון יש גרם וסיבה המביאה אותו לידי כך, וה"נ יש גרם וסיבה המביאות אותו לידי הסתכלות בנשים האסורות, והסיבה הראשונה כשאדם מסתכל בדברים טמאים עד שהשביע עינו בהם בהסתכלות, אף שיש לאדם רשות

לראות בריות משונות הבאים ממדינות מרחקים, ועל זה תקנו חכמינו ז"ל וקבעו ברכה ברוך משנה הבריות, מ"מ לא ישביע עינו בהסתכלות ולא יראה בהם כי אם דרך עראי, כי מאור העינים דומים בד' גוונין שהן נגד אותיות שם יהו"ה, ואם הבן אדם רואה בראיותיו בריות טמאות אז הוא ממשיך רוח הטומאה החופף עליו בזה הדבר, והוא הגורם אח"כ להסתכל בדבר היותר גרוע המביא האדם לידי מכשול, עכ"ל.

ובסוף דבריו הביא עוד מה שכתב בספר משיב דברים (סימן ל"ב) מרשימות הרה"ח ספרא רבא וידען נפלא מוה"ר ר' דוב בער שווארטץ ז"ל שרשם לעצמו זה קרוב ליובל שנים, ממנהגי מרן רביה"ק זי"ע שראה בימי חורפו ובחרותו בעת שלמד בישיבתו הק', וכתב (שם סעיף כ"ז) וז"ל: בפורים אחד, בעת עריכת שלחנו הטהור, עלה איש אחד על השולחן, כשהוא מחופש פארשטעל"ט דוגמת החיה דוב. ורבינו זי"ע כיסה את עיניו הטהורים, ולא רצה להסתכל ולראות צורת חיה טמאה. וגם לא הי' מוציא מפ"ק שם חי' טמאה עכ"ל.

ועיין עוד בספר צער בעלי חיים (עמוד 213. פרק ו' אות ג' ואילך) שהאריך ג"כ בנידון זה, ובתוך דבריו הביא משו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן ק"ז) שכתב וז"ל: ותו איכא ראייה מהא דתניא במסכת שבת פרק השואל כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנה עצמה אף בחול אסור להסתכל בה דכתיב אל תפנו אל האלילים. וכתב עלה רש"י והר"ן זכרונם לברכה כגון בני אדם שצריך בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם כמו מעשה דדוד המלך עליו השלום וגלית הפלשתית. הרי לך בהדיא דשאר צורות של חיות אסור להסתכל בהן אף בחול מפני שמפנה אל מדעתו. וכל שכן גולם אריה מוזהב וכתר מלכות בראשו בבית הכנסת שהכל יהיו מסתכלין בו וראובן זה חוטא ומחטיא. ואעפ"י שכתבו התוספות דאיירי שעשאוה לשם ע"ז ועדיין לא עבדום הרי רש"י והר"ן ז"ל חלוקים וכל פוסקי ההלכות כתבוה סתם משמע דבכל גוונא איירי וכן הדין דכיון דטעמא הוי משום שלא יפנו אל מדעתם מה לי צורת ע"ז מה לי אחרת. ומהאי טעמא נמי לא מפלגינן בין דיוקנאות לשאר צורות חיות משונות, עכ"ל.

והביא עוד מהחיד"א בספרו ברכי יוסף (יו"ד סימן קמ"ב) שהאריך בזה, וסיים דמכל מקום הירא דבר ה' יחוש לדעת הערוך רש"י הר"ן והרדב"ז האוסרים להתבונן בכל צורה, ויש לקצר בזה משום מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין, עכ"ד.

ועיין עוד שם (אות ד', עמוד 217 ואילך) שהביא מפי ספרים וסופרים בענין שלא להסתכל בדמות וצורות חיות טמאות, שפוגם וממשיך רוח טומאה על המסתכל.

סוף דבר, הגם שבוודאי יכולים למצוא מקילים ובפרט לצורך קטן, אבל מכל מקום יש בו משום סרך של 'אל תפנו אל האלילים', והמחמיר יבא עליו ברכה, ויפה עשית שרצית להחליף וליתן דבר אחר לנכדך היקר, וכן יעשה בישראל.

ובזה אסיים את דברי, בברכת הדיוט שיזכה להמשיך בעבודת הק' בבריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לישועתן ושמחתן של כל ישראל בביאת ינון גואלינו בב"א.

ברוך מיללער

כולל תו"י דרב"י מ'סאטמאר וומסב"ג - סניף זופניק

הערות לגליון דמשק אליעזר חנוכה תשפ"א

אמע"כ הרה"ח וכו' מוה"ר אלכסנדר אליעזר קנאפפֿלֿער שליט"א

מו"ל גליון הנפלא "דמשק אליעזר" ומח"ס רבים ונכבדים.

קיבלתי לנכון הגליון דמשק אליעזר לימי חנוכה תשפ"א, ובו אוצר בלום מפז ומפנינים, בדברי אגדה לימי החנוכה והמסתעף, ואמרתי לבוא בכתובים להעיר ולהאיר בכמה ענינים.

מה שהעיר בענין עשרה בטבת שחל להיות בערב שבת, מענין תענית בזמן תוספת שבת, הנה לענין סעודות שבת יש אומרים^ט דאינו יכול לצאת בזמן של תוספות שבת, וא"כ לכאורה אין איסור להתענות בזמן זה, וכן מבואר בתוספות (כתובות מז. ד"ה דמסר) דזמן תוספות שבת ויר"ט אינו לכל מילי, רק לענין מלאכה בלבד, וא"כ אין מוכרח שיש איסור להתענות בזמן תוספת שבת.

ובעצם הענין של תענית לשעות יתכן דאינו אלא מדרבנן, עי' ביאור הלכה (ריש סימן רפ"ח) שכתב כן^א, וכן מצאתי בספר קרית ספר להמב"ט (בפרק כ"ט מהל' שבת) דתענית שבת דאורייתא אינו כי אם לילה ויום, וז"ל: ונ"ל דאף אם נאמר דאיסור תענית בשבת מן התורה היינו אם התענה לילה ויום דליכא עינוי מן התורה אלא לילה ויום, עכ"ל.

*

ומה שהעירו הרבנים הגאונים שם דעשרה בטבת חמור כ"כ שאפילו אם היה חל בשבת היו מתענין בו, וא"כ כ"ש בזמן תוספות שבת, ראשית יצויין כי הב"י הביא דברי האבודרהם בהלכות תענית (סימן תק"נ) [וז"ל: וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים], אבל סיים על דבריו "ולא ידעתי מנין לו זה".

וזה עידן ועדנים שדקדקתי מלשון רש"י במס' מגילה (דף ה. ד"ה אבל זמן עצי כהנים והעם) דלא שמיע ליה האי ענינא, כלומר לא סבירא ליה, מדפירש שם בזה"ל: אם חל להיות בשבת מאחרין ליום מחר, וכן תשעה באב שחל להיות בשבת, והוא הדין לשבעה עשר בתמוז, ולעשרה בטבת, והאי דנקט תשעה באב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו, אבל שאר צומות, אמרינן במסכת ראש השנה (יח:) רצו מתענין, רצו אין מתענין, עכ"ל. הרי שכתב להדיא דגם עשרה בטבת בכלל שאר התעניות שאם חל בשבת מאחרין אותו ליום ראשון, ותו לא מידי.

ובזה אגמור בשיר מזמור

ברוך מיללֿער

כולל תורה ויראה דרב"י מסאטמאר וויליאמסבורג - סניף זופניק

^ט עיין טו"ז סימן רס"ז סק"ה שכתב וז"ל: הטעם [דיכול לאכול מיד לאחר שקיבל שבת בתפלת ערבית לאחר פלג המנחה] דכיון דקבל עליו שבת והוסיף מחול על הקודש נחשב כשבת לענין זה דיכול לקדש ולאכול מיד ויכול לגמור סעודתו מבע"י, ויש חולקין וסוברין שזיהר למשון סעודתו עד הלילה ויאכל כזית בלילה, וטעמם דכיון דהג' סעודות ילפינן ממה דכתיב אכלוהו היום כי שבת היום לה' וגו' בעינן שיקיים אותם ביום שבת עצמו, ולכתחלה נכון לחוש לדבריהם, עכ"ל.

^א וז"ל התוס' שם: דמסר לה בשבתות וי"ט. אף על גב דאמר במו"ק (דף ח: ושם) ושמחת בחגך ולא באשתך דאין נושאתין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף ח: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יום טוב שהוא כיו"ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה א"נ כשמסרה האב לשלוחי הבעל או נושאתין בלא סעודה אף על גב דאמר בהחולץ (יבמות דף מג: ושם) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור לישא ביום טוב מטעם זה, עכ"ל.

^א וז"ל: ואיסור תענית בשבת יש דעות בפוסקים אם הוא רק מדברי קבלה מדכתיב וקראת לשבת ענג או הוא מדאורייתא [מדכתיב אכלוהו היום וגו'] עיין בתשו' הרשב"א סימן תרי"ד ועיין לקמן בסימן תי"ח ותק"ע ונראה פשוט דתענית עד ו' שעות לכו"ע מדרבנן, עכ"ל.